

Pirmosios Lietuvos mokslo diplomatijos gairių rengimo dirbtuvės

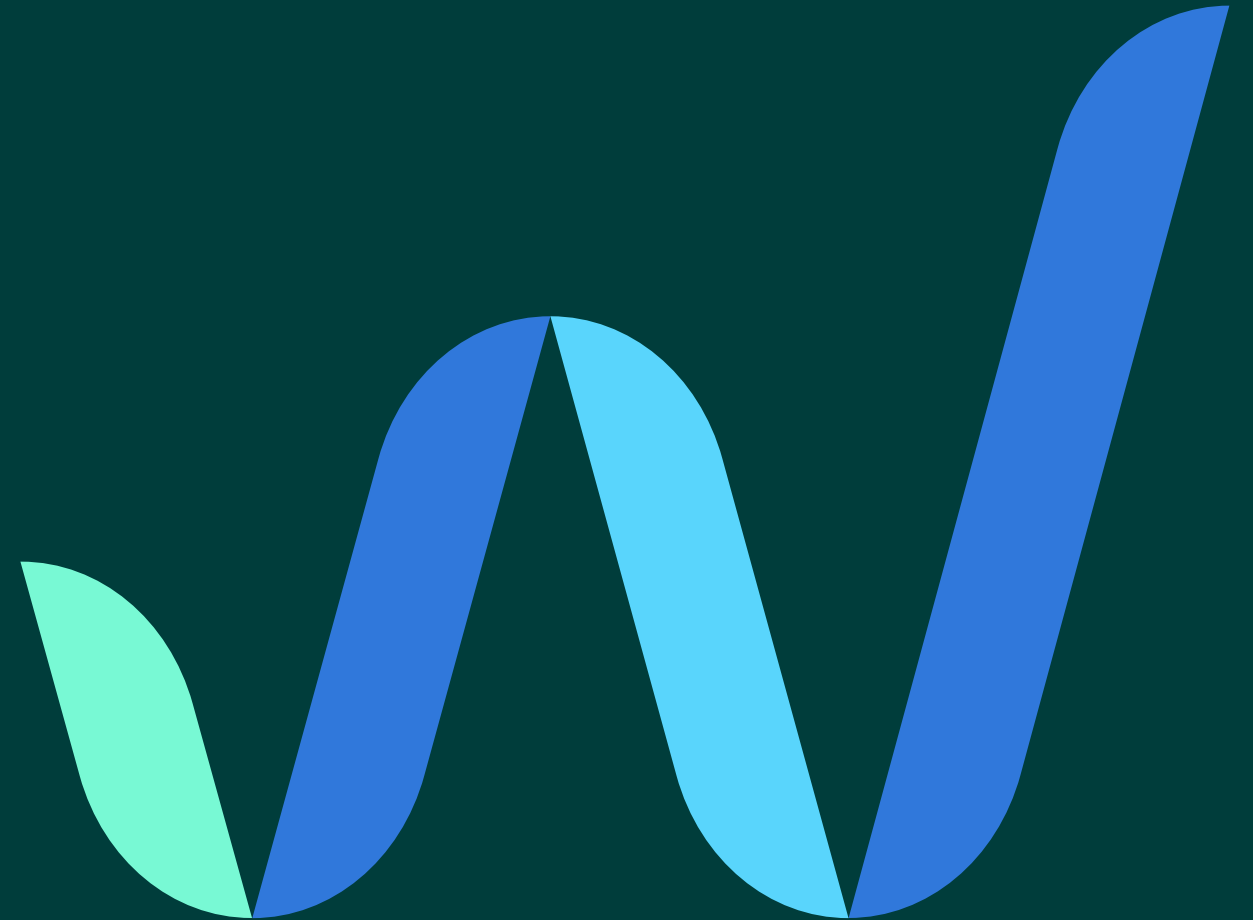

Mokslo diplomatijos vystymas Lietuvoje

Dominykas Kaminskas

Monika Whittingham

2025 lapkričio 27d.

Projektas ir jo eiga

PROJEKTAS „MOKSLO DIPLOMATIJOS GAIRĖS“

Siekiamo suburti **mokslo diplomatijos profesionalų bendruomenę** (angl. community of practice) ir kartu apibrėžti **strategines mokslo diplomatijos kryptis bei atsakomybių sritis**.

KAS YRA MOKSLO DIPLOMATIJA?

Mokslo diplomatija apibrėžia sąveiką tarp mokslo ir diplomatijos siekiant spręsti globalias problemas, gilinti horizontalius ryšius tarp partnerių ir įgyvendinti bendrus projektus. Europos komisija mokslo diplomatijos veiklas skirsto į keturias grupes:

MOKSLAS DIPLOMATIJOJE

Mokslinių konsultacijų integravimas į užsienio politikos sprendimų priėmimą

Pavyzdžiui, Mokslo ir inovacijų patarėjo veikla URM, konsultacijos su mokslininkais.

DIPLOMATIJA MOKSLE

Mokslinių institucijų diplomatinių įgūdžių plėtra

Pavyzdžiui, FTMC renginys „Mokslo ir diplomatijos sinergija“

EUROPOS KOMISIJOS MOKSLO DIPLOMATIJOS GAIRĖS

DIPLOMATIJA MOKSLUI

Diplomatinės pastangos, skirtos padėti mokslo institucijoms

Pavyzdžiui, Lietuvos atstovavimas CERN ar Lietuvos-MIT bendradarbiavimo sutartis.

MOKSLAS DIPLOMATIJAI

Mokslinio bendradarbiavimo panaudojimas diplomatiniais tikslais

Pavyzdžiui, Lietuvos mokslų tarybos ir Taivano Nacionalinės mokslo ir technologijų tarybos bendradarbiavimas.

Projektas ir jo eiga

PROBLEMA

Nors daugelis institucijų vykdo mokslo diplomatiją įvairiomis formomis, pavyzdžiui, vykdydami bendrus mokslinius projektus su užsienio partneriais, ar skleisdami informaciją apie Lietuvos mokslo pasiekimus užsienyje, tokia veikla dažnai yra pavienė, fragmentiška ir trumpalaikė.

SUINTERESUOTOSIOS ŠALYS

Mokslo diplomatijos ekosistemoje veikia tiek valstybės institucijos (LRP, URM, ŠMSM, EIMIN), tiek mokslo politiką formuojančios institucijos (LMT, LMA), tiek mokslo institucijos (universitetai, kolegijos, tyrimų institutai ir jiems atstovaujančios asociacijos (LURK, LKDK), tiek verslas. Mokslo diplomatija reikalauja sutarimo dėl bendros strateginės krypties, atsakomybių pasidalijimo, tarpinstitucinio koordinavimo.

SPRENDIMAS

Sukurti Lietuvos mokslo diplomatijos strategines gaires, kurios padėtų konsoliduoti išteklius mokslo diplomatijos srityje.

KITI ŽINGSNIAI

01

Esamos situacijos Lietuvoje analizė: vykdomų veiklų apžvalga, bendrabravimo praktikų tyrimas

02

Gerųjų mokslo diplomatijos praktikų užsienyje apžvalga

03

Tarpinstitucinė-ekspertinė diskusija dėl ilgalaikių tikslų ir priemonių

Lietuvos mokslo diplomatijos ekosistemos apžvalga

Atlikti veiksmai

- Strateginių dokumentų apžvalga;
- Diplomatinė atstovybių apklausa;
- Mokslo ir studijų institucijų apklausa;
- 22 ekspertiniai interviu.

Bendri pastebėjimai

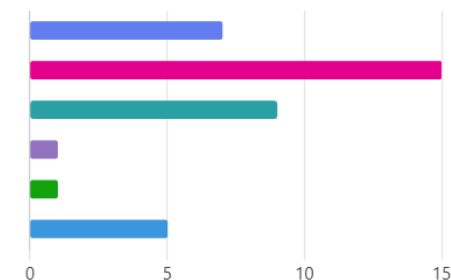
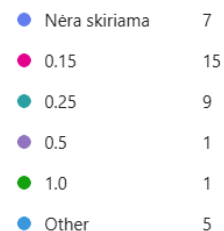
Išlaidos MTEP auga, tačiau pagal skiriamą finansavimą nuo BVP esame tarp mažiausiai išleidžiančių šalių ES.

Trūksta žmogiškųjų išteklių tiek tyrimų srityje, tiek diplomatinėje tarnyboje.

Tampame konkurencingesni tarptautinėje erdvėje, plečiasi partnerių geografija.

			Išlaidos MTEP mln. EUR ¹	Išlaidos MTEP, palyginti su BVP proc. ¹
Visos lėšos pagal finansavimo šaltinį	Iš viso pagal sektorių	2024	825,347*	1,05*
		2023	774,655**	1,05**
		2022	710,233	1,05
		2021	623,723	1,11
		2020	564,868	1,13

9. Kokia vidutinė darbuotojo etato dalis Jūsų diplomatinėje atstovybėje šiuo metu skiriama su mokslu susijusiems klausimams? (1.0 reiškia pilną etatą, t. y. vienas žmogus dirba tik su šiais klausimais visą savo darbo laiką)

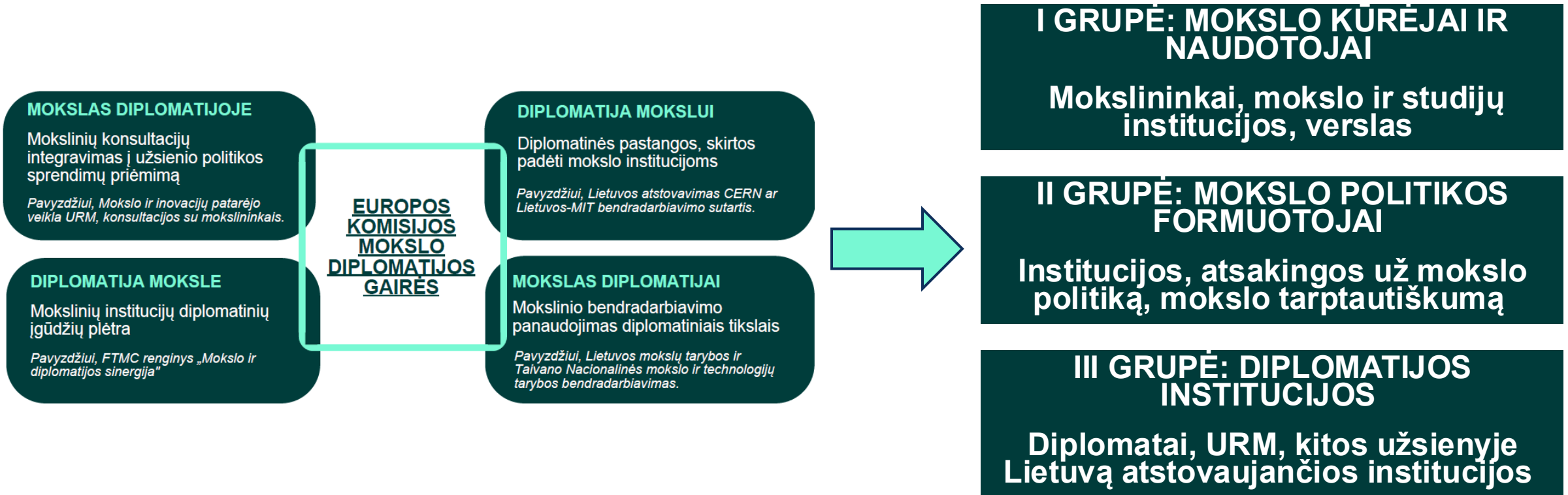

Strateginiai prioritetai dokumentuose

- Dokumentai nedera tarpusavyje;
- Trūksta aiškios krypties ir prioritetų mokslo diplomatijos srityje;
- Ne visada dera su faktais ar konkrečių institucijų poreikiais.

Valstybės ateities vizija „Lietuva 2050“			
Nacionalinio saugumo strategija		Nacionalinis pažangos planas	
Vyriausybės programa			
Ministerijų SVP	Strateginės gairės	Sumanioji specializacija	Kiti dokumentai

Veikėjai

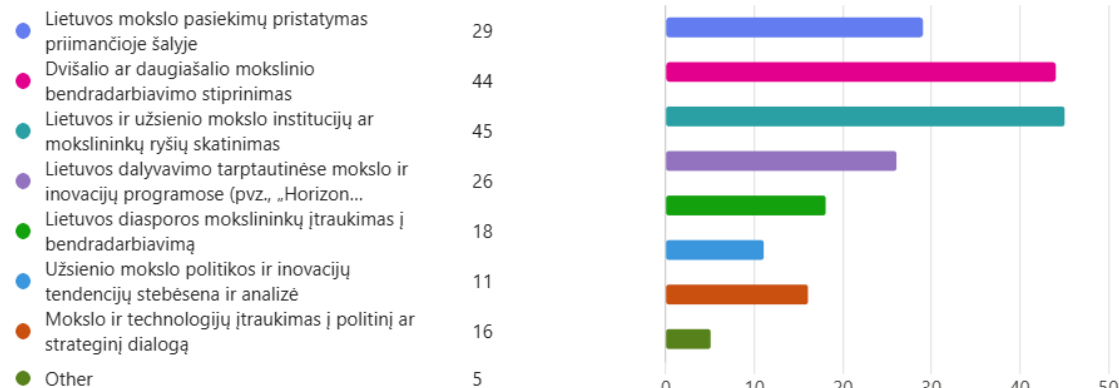

Potencialas

- Mokslo ir studijų institucijos yra gerai įsitinklinusios, plati vykdomų projektų ir partnerių geografija;
- Tarptautinio lygio infrastruktūra;
- „Ekosistema be sistemos“.

17. Kuriose srityse matytumėte didžiausią potencialą mokslo klausimais ir mokslo diplomatijoje Jūsų atstovybės kontekste? (Galimi keli pasirinkimai)

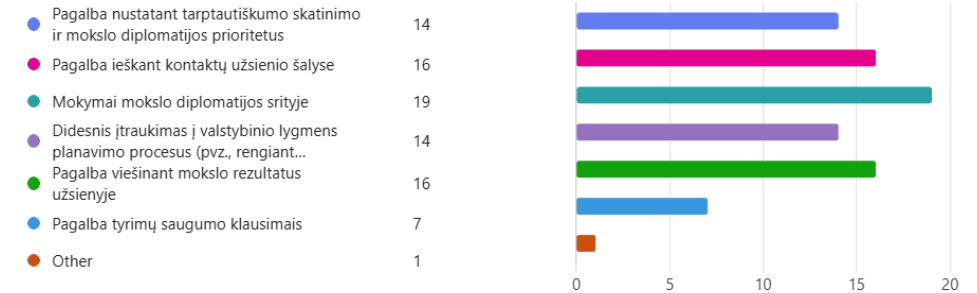
Problemos ir iššūkiai

Diplomatinės atstovybės išskiria žmogiškųjų išteklių ir strateginių gairių trūkumą kaip esminius faktorius;

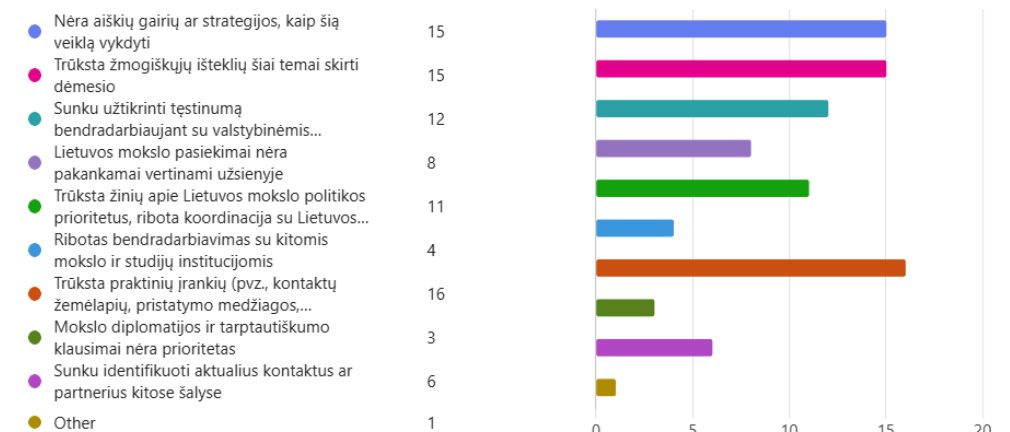
Mokslo ir studijų institucijos taip pat išsako panašias problemas, taip pat mini praktinių įrankių trūkumą, įgūdžių stygių;

Ekspertinių interviu metu buvo kalbama apie komunikacijos iššūkius: diplomatinėms atstovybėms neaiškiai ar nekonkrečiai nustatomos užduotys, ekspertai bei mokslo ir studijų institucijos nežino, į ką kreiptis.

20. Kuriose iš šių sričių pagalba (mokslo diplomatijos kontekste) iš Lietuvos valstybinių institucijų (pvz., SMSM, URM, LMT) būtų svarbiausia?

19. Kokie yra pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduriate siekdami stiprinti mokslo diplomatiją ir tarptautiškumą savo atstovaujamoje institucijoje?

Užsienio praktikų apžvalga

Šiame skyriuje rasite:

- Europos Komisijos kvietimą „veikti“.
- Bendras tendencijas užsienyje: struktūros, iššūkiai ir prioritetai.
- Galimus užsienio praktikų pritaikymus Lietuvoje.
- Užsienio šalių modelių pristatymą:

Suomija

Švedija

Vokietija

Prancūzija

Jungtinė Karalystė

Ispanija

Japonija

Pietų Korėja

Jungtinės Amerikos Valstijos

Danija

Italija

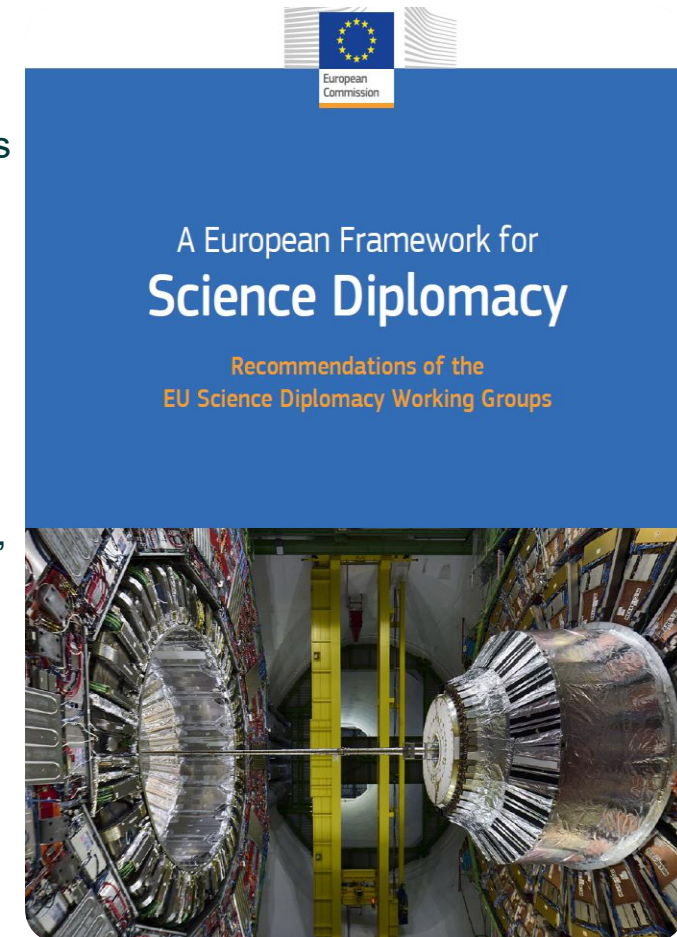
Austrija

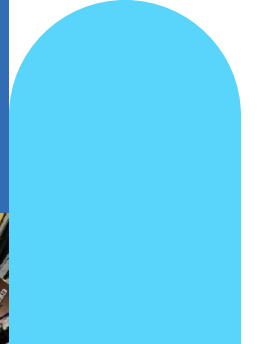
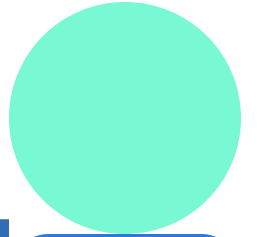
Portugalija

Europos Komisijos kvietimas „veikti“

- 2025 m. vasario mėn. Europos Komisija (EK) išleido Europines mokslo diplomatijos gaires.
- Europos Sąjungos (ES) narės raginamos integruoti mokslą į ES užsienio ir saugumo politiką.
- Gairėse atliepiamos Draghi ataskaitos išvados, išryškinusios ES iššūkius konkurencingumo ir inovacijų srityse.
- Šalys raginamos būti aktyviomis peržiūrint savo prioritetus ir strategijas, užtikrinant, kad tiek narių, tiek regiono konkurencingumas pasaulyje būtų stiprinamas.
- Iš 27 ES narių, tik kelios turi išskirtinai mokslo diplomatijai dedikuotas gaires.
- Lietuvai, turint ribotus išteklius, būtina atsižvelgti į EK rekomendacijas bei užsienio praktikas, kad iniciatyvos turėtų didžiausią grąžą.

Europos Komisijos išleistos mokslo diplomatijos gairės

Bendros tendencijos užsienyje: struktūros, iššūkiai, prioritetai

Struktūra:	Dažniausiai centruota aplink Užsienio reikalų ministerijas kartu su mokslo patarėjų tinklais.			
Iššūkiai:	Fragmentuotos veiklos. ↓	Koordinacijos ir komunikacijos stoka. ↓	Žmogiškųjų išteklių stoka. ↓	Finansavimas, konkurencija ir biurokratija. ↓
Sprendimai:	Aiškių strategijų ir prioritetų suformavimas. Veikimo modelio išsigrūdinimas (pvz., Own-Collaborate-Access ⁸ , Jungtinė Karalystė (toliau – JK).	Mokslo patarėjų tinklo plėtra (pvz., Vokietija – Europos mokslo ekspertų grupė). „Clearing House“ – informacinis centras (Švedija).	Diasporos ir alumnų įtraukimas (pvz., Vokietija ir Ispanija). STEM ekspertų migracijos tyrimai (JAV), „mokslininkų vizos“ (Prancūzija).	Didesnis įsitraukimas į tarptautinius projektus (Suomija, Prancūzija, JAV), vidaus reglamentų peržiūra.

Bendros tendencijos užsienyje: struktūros, iššūkiai, prioritetai

PRIORITETAI IR PARTNERIAI:				
Prioritetai:	Nacionalinių (ir ES) interesų ir vertybių gynimas.	Konkurencingumo užtikrinimas tarptautinėje erdvėje.	Lyderystės pozicionavimas.	Šalies įvaizdžio ir patrauklumo (MTI ir MTEP) didinimas.
Partneriai:	Dvišalių partnerysčių prioretizavimas.	ES ir JAV	Pietryčių Azija ir Afrika	Indo–Ramiojo vandenyno regionas
TEMOS:				
Globalūs iššūkiai: Jungtinių Tautų 2030 darbotvarkė (toliau – JT 2030)	Klimato kaita ir gyvybės mokslai	Biotechnologijos ir bioįvairovė	Kvantinės technologijos ir puslaidininkiai	Skaitmenizacija ir dirbtinis intelektas (toliau – DI)

Galimas užsienio praktikų pritaikymas Lietuvoje

- Taikant JK „Own-Collaborate-Access“ modelį: aiškiai apibrėžti, kur veikiama **savarankiškai**, kur naudinga **bendradarbiauti**, o kur būtina **užsitikrinti prieigą** prie tarptautinių resursų.
- Mokslo patarėjų tinklo plėtra ir mokslo atašė pareigybių sukūrimas padėtų spręsti veiklų **koordinacijos** ir tarpinstitucines **komunikacijos** iššūkius, užtikrintų mokslo klausimų **prioritetizavimą** darbotvarkėje.
- Remiantis Švedijos sprendimu, įkurti informacinį centrą (ar „observatoriją“), kuri **rinktų**, **analizuotų** ir **interpretuotų** informaciją iš įvairių institucijų. Tai galėtų būti pirmasis žingsnis didesnio koordinavimo link, net ir ribotų išteklių sąlygomis.

Galimas užsienio praktikų pritaikymas Lietuvoje

- Sekant Ispanijos ir Vokietijos praktika, turėtumėm stiprinti ryšius tiek su **diaspora**, tiek su mokslo **alumnais**. Tai padėtų žmogiškųjų išteklių klausimu. Bendros platformos sukūrimas palengvintų komunikaciją.
- Prancūzija ir JAV siūlo įvairias **vizų lengvatas** mokslininkams. Lietuvoje galėtume peržiūrėti doktorantų ir podoktorantų vizų išdavimo sąlygas.
- Universitetai ir tyrimų institutai, kartu su URM, galėtų siūlyti **mokslininkų stažuotes** ar komandiruotes ministerijose.
- Sekant Suomijos pavyzdžiu, vertėtų peržiūrėti Lietuvos narystes tarptautiniuose projektuose ir organizacijose, įsivertinant, ar pilnai išnaudojame šių narysčių potencialą.

Tolimesnė projekto eiga

- 4 Raporto peržiūra ir papildymas
- 5 Antrosios gairių rengimo dirbtuvės
- 6 Gairių juodraščio parengimas
- 7 Aukšto lygio diskusija ir gairių juodraščio pristatymas
- 8 Gairių ir rekomendacijų pristatymas

Darbo grupėse metu prašome atsižvelgti į identifikuotus Lietuvos iššūkius

1. Strateginės krypties (prioritetų, žinučių) trūkumas

Ekspertų lūkesčiai dėl konkretaus sutarimo formato išsiskiria, bet svarstydami apie Lietuvos veikimą kiekvienoje iš mokslo diplomatijos dimensijų, jie pasigenda konkrečios krypties, tikslų. Neaiškūs ir teminiai, geografiniai prioritetai, komunikacinės žinutės, pristatančios Lietuvos pasiekimus.

2. Institucinių atsakomybių klausimai

Ekspertai pastebi, kad dabartinė institucinė sąranga neužtikrina aiškaus atsakomybių paskirstymo, veda prie vidinių nesutarimų.

3. Bendruomeniškumo trūkumas ir komunikacijos problemos

Ekspertai pažymi, kad informacija apie vykdomas iniciatyvas, partnerystes ar poreikius dažnai nepasiekia tų veikėjų, kuriems ji būtų aktualiausia, o neformalūs ryšiai nors ir padeda užpildyti šias spragas, neužtikrina ilgalaikio tęstinumo.

Dėkojame už
dalyvavimą!